

skak - sket en degeneration. Interessen har her, i den overdimensionerede bestræbelse for at vinde, samlet sig om spilllets kamp- og teknikaspekter. En vigtig pointe, som det Benderske historiesyn derfor underbelyser, er det forhold, at skak egentlig først er blevet et kvalitetsprodukt, efter at det er blevet professionelt. Man kunne måske tale om kapitalens civiliserende indflydelse (Marx) også på skakkens område. Og så kunne man tænke sig en fremtidig gentilegnelse af skakspillets kvaliteter (æstetiske, moralske osv.) på dette højere niveau. Eller, for at tage Bender på ordet: man må igen give skakspillet en tydning.

Jens Ole Hansen

DEMOKRATISKE PRINCIPPER

Klaus Birkholm, Erik Sigsgaard, Preben Wilhjelm: *Demokratiet i lasten*, 134 s., Tiderne Skifter 1984.

Lig i lasten, plejer man at sige. Men ligene er måske netop vipet udenbords. Fotografiet på bogens forside kunne godt forestille et par strandvaskere, der skvulper rundt i nogle temmelig grønne bølger under en ellers blå himmel.

Men lig i lasten, det mener de tre forfattere, at partiet VS har, så længe der er medlemmer, som går ind for et rent taktisk syn på demokratiske rettigheder og lader holdningen til dem afhænge af, om de i de konkrete tilfælde gavner en "progressiv" udvikling eller ikke. *Demokratiet i lasten* er en antologi, bestående af et dusin ret forskelligartede tekster, hvoraf nogle har været udgivet før, enten som avisartikler eller uddrag af bøger. Ca. halvdelen af teksterne er skrevet direkte som indlæg i VS's interne diskussion om forholdet til demokratiet.

Gennem dem alle går som en rød tråd den tese, at demokrati og socialisme hører uadskilleligt sammen. I det målet er en antiautoritær og antibureaukratisk socialisme, må midler som militære interventioner, mindretalskup, enhver "midlertidig tilsidesættelse" af national selvbestemmelsesret og andre fundamentale demokratiske rettigheder afvises - de anvendte midler kan ikke isoleres fra målet. Tilslutningen til demokratiet må være principiel og ubetinget.

Modsat det eksisterende demokratibegreb, der indskrænkes af et mindretals kontrol over produktionsmidlerne, af et statsligt bureaukрати og af udenrigspolitiske stormagtsinteresser, må demokrati forstås som folkemagt over hele det sociale og politiske liv. Men kampen for et sådant udvidet demokrati er, understreges det, forbundet med bestræbelsen for at bevare og udvide alle eksisterende demokratiske rettigheder: såvel den enkeltes retsgarantier, ytringsfrihed, mindretalsbeskyttelser osv., uanset politiske sympatier og antipatier, som klassebestemte kollektive demokratiske rettigheder (eksklusiv-aftaler, strejke- og blokaderet). Et interessant kapitel om civil ulydighed behandler endvidere den plads, som "demokratisk retfærdiggjorte lovovertrædelser" må have inden for et udvidet demokratibegreb.

Bogens demokrati-diskussion besjæles gennemgående af en utopi om selvforvaltning og menneskenes 'frie sammenslutninger'. "Friheden, lysten, viljen, det åbne fællesskab - det er menneskers stræben overalt, og den kan kun bremses af undertrykkelse og forkvakling - måske kun midlertidigt?", lyder det med en ganske vist ret forbeholden optimisme.

Anton Ehlers